

به گزارش خراسان رضوی، کاهش بارندگی‌ها و خشکسالی‌های چند دهه اخیر از یک‌سو و بد مصرفی منابع آب استان از سوی دیگر، منجر به گسترش بیابان‌ها، بحرانی شدن ۳۴ دشت از ۳۷ دشت و کسری بیش از یک میلیارد تن مخازن آبی استان شده‌است که این وضعیت آینده آبی استان را به‌صورت جدی تهدید می‌کند. تمام مؤلفه‌های ساختار طبیعی به علاوه رشد جمعیت و توسعه صنایع «تأمین آب از فراحوزه» را برای دشت‌های تشنه استان به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر تبدیل کرده‌است، اگرچه برخی کارشناسان حوزه آب و فعالان محیط زیست معتقدند ابتدا باید فرهنگ و زمینه‌های درست مصرف کردن از منابع آبی فعلی را اجرایی کرد اما همگان بر اجرای طرح‌های انتقال آب از خارج از حوزه جغرافیایی خراسان رضوی توافق دارند، از سال ۹۳ طرح انتقال آب خلیج فارس به استان‌های مرکزی مانند یزد و کرمان کلید خورد و پیروآن مدیران حوزه آب استان ضرورت انتقال آب فراحوزه به خراسان رضوی را به‌صورت جدی مطرح کردند و سرانجام سال ۹۴ وزارت نیرو با طرح انتقال آب از دریای عمان به مشهد موافقت کرد. بعد از دریافت مجوزهای لازم از دولت و مجلس، مطالعات این طرح از سال ۹۶ شروع شد و مهم‌ترین دغدغه این طرح، مسائل زیست‌محیطی بود. در سال ۹۷ دولت طرح انتقال آب دریای عمان را به‌صورت وسیع‌تر و در قالب طرح پایداری آب کریدور شرق کشور یعنی استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی و رضوی، با اختصاص سهمیه‌های هر کدام از استان‌ها و انجام مطالعات زیست‌محیطی و پدافند غیرعامل در دستور کار خود قرار داد. مطالعات اجرایی این طرح با سرمایه‌گذاری حدود ۴ میلیارد دلاری بخش خصوصی در قالب هلدینگ تابش، باهدف شیرین‌سازی سالانه ۴۰۰ میلیون مترمکعب آب دریای عمان در سواحل مکران و انتقال آن به استان‌های شرقی در سال ۹۸ آغاز شد.

● طرح عمان کلنگ نخور ده، خلیج فارس مطرح شد

بنا بود در هفته دولت امسال، با تملک زمین‌های مورد نیاز برای احداث تأسیسات تصفیه‌خانه‌ها و آب‌شیرین‌کن‌ها در سواحل چابهار عملیات اجرایی آغاز و در افاق سال ۱۴۰۴ انتقال سالانه ۱۱۰ میلیون مترمکعب آب به استان خراسان رضوی و عمدتاً صنایع این استان عملیاتی شود. در همین اثنا، بهمن‌ماه امسال رئیس‌جمهور در مراسم بهره‌برداری از طرح‌های صنعتی استان زنجان، از انتقال آب خلیج فارس به استان‌های خراسان رضوی و خراسان جنوبی خبر داد و رزم حسینی وزیر صمت، که تا پیش از این در قامت استاندار خراسان رضوی بر ضرورت اجرای طرح انتقال آب دریای عمان به مشهد تأکید داشت، در سفر به مشهد در جمع فعالان صنعتی، انتقال آب خلیج فارس به خراسان رضوی را هدیه رئیس‌جمهور به این استان اعلام جزئیات اجرای این پروژه را مطرح کرد. طرح موضوع انتقال آب خلیج فارس به مشهد، آن هم در شرایطی که همگان منتظر آغاز عملیات اجرایی طرح انتقال آب دریای عمان بودند، سوالات زیادی را در اذهان افکار عمومی و کارشناسان استان ایجاد کرده‌است که اگر بناسـت طرح انتقال آب خلیج فارس اجرایی شود، تکلیف طرح انتقال آب دریای عمان چه می‌شود؟ اگر طرح انتقال آب خلیج فارس به مشهد مسیر مناسب‌تری بوده‌است، چرا بعد از پنج سال مطرح می‌شود؟

● چرا طرح دریای عمان؟

مجری طرح مطالعات شیرین‌سازی و انتقال آب از دریای عمان به استان‌های مرزی شرق کشور در گفت و گو با خراسان رضوی می‌گوید: کلان‌شهری مانند مشهد در افاق سال ۱۴۲۰ حداقل ۴۰۰ میلیون مترمکعب آب شرب نیاز خواهد داشت که دشت و آبخوان مشهد توان تأمین این نیاز را نخواهد داشت، به همین دلیل طرح‌های مختلفی برای تأمین آب مشهد مطرح شد، وزارت نیرو در سال ۹۴ طرح انتقال آب دریای عمان به مشهد را قبول کرد زیرا بهترین منبع آب پایدار بود و به مجری طرح که شرکت آب منطقه‌ای خراسان رضوی بود، تکلیف کرد که مسئولیت آب شرق کشور یعنی استان‌های خراسان رضوی، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان را بر عهده بگیرد بنابراین مطالعات طرح توسط مشاور داخلی و خارجی انجام شد. علی‌عبدالهی درباره این‌که «چرا در سال ۹۴ وقتی طرح انتقال آب خلیج فارس به فلات مرکزی ایران در حال اجرا بود، مطالعه انتقال آب خلیج فارس به مشهد پیشنهاد نشد و به جای آن طرح انتقال آب دریای عمان مطرح شد»

می‌گوید: یکی از اولویت‌هایی که ما به شرکت مشاور مطالعه طرح ابلاغ کردیم، این بود که محل و جایی را برای اجرای طرح انتقال شناسایی و معرفی کنند که از نظر زیست‌محیطی کاملاً سازگار باشد و سازمان محیط‌زیست مخالف نباشد. بنابراین حدود دو سال ما با سازمان محیط‌زیست جلسات متعددی برگزار کردیم و هشت نقطه مطرح شد که سرانجام محیط‌زیست منطقه زمین چابهار را تأیید کرد و علتش این بود که ما می‌خواستیم حداقل ۳ یا ۴ میلیارد مترمکعب آب از دریا برداشت کنیم و بحث شیرین‌سازی و پساب آن به گونه‌ای است که هر نقطه از دریا پاسخ‌گو نخواهد بود.

● مزیت‌های طرح عمان به خلیج فارس

وی می‌افزاید: باید توجه داشته باشید که شوری آب خلیج فارس از دریای عمان بیشتر است، از لحاظ موقعیت و بازچرخش پساب دریای عمان به اقیانوس هند وصل است و پساب به اقیانوس تخلیه می‌شود اما در خلیج فارس علاوه بر این که کشورهای حاشیه، پیش از ایران شیرین‌سازی آب خلیج فارس را آغاز کرده‌اند، در نهایت گلوگاه خلیج فارس و محل تردد بودن کشتی‌ها، آلودگی‌های نفتی را بیشتر خواهد کرد. بنابراین محلی که بتوانیم به صورت پایدار برای استان‌های شرقی کشور آب صنعتی و شرب تأمین کنیم، منطقه چابهار دریای عمان خواهد بود. علاوه بر این، طرح انتقال آب دریای عمان اهداف دیگری مانند تأمین امنیت و توسعه پایدار کریدور شرق کشور را در برداشت.

عبدالهی درباره این‌که چرا پروژه انتقال آب خلیج فارس به مشهد اکنون مطرح شده‌است می‌گوید: ما در فلات مرکزی و مشهد صنعتی داریم که به تشنگان پولدار مشهور هستند و علاوه بر نیاز شدید به آب، منابع مالی خوبی نیز در اختیار دارند. وزارت صمت نگاهش این‌است که طرح انتقال آب خلیج فارس به صنایع گل‌گهر سیرجان مسیری را ایجاد کرده و برق‌سانی‌ها انجام شده‌است بنابراین اگر الان بخواهد پروژه انتقال آب از خلیج فارس به خراسان را شروع کند، ۲۰ درصد پیشرفت فیزیکی جلوتر خواهد بود. همچنین از نظر سود و منفعت نگاه این بود که آن مسیر (خلیج فارس به خراسان) زودتر به سرانجام می‌رسد ولی هدفش تأمین امنیت و شرب کشور و سیستان و بلوچستان نیست و تخصیص صنعتی را در نظر گرفته‌است. البته نگاه ما خوب و بد بودن کدام پروژه نیست.

مجری طرح مطالعات شیرین‌سازی و انتقال آب از دریای عمان به استان‌های مرزی شرق کشور تأکید کرد: تا این لحظه ما هیچ مکاتبه‌ای مبنی بر این‌که پروژه انتقال آب دریای عمان متوقف شود، نداریم و طرح به قوت خود در حال اجراست. البته به نظر ما هر دو پروژه قابلیت اجرایی دارد. اما محیط‌زیست کشور و پدافند غیرعامل کشور باید اعلام نظر کنند که پروژه انتقال آب خلیج فارس به خراسان قابل اجراست یا خیر.

● تصمیم با وزارت نیروست

عبدالهی درباره این‌که «چرا وزیر صمت به جای وزیر نیرو درباره طرح انتقال آب خلیج فارس تصمیم‌گیری کرده‌است و این تصمیم چه تأثیری بر پروژه دریای عمان خواهد گذاشت؟» می‌گوید: به هر حال تصمیم نهایی را وزارت نیرو خواهد گرفت. اما اکنون شرکت تابش مالک تخصیص آب در نظر گرفته شده‌است. در صورتی که وزارت نیرو بخواهد سهمیه آب تخصیصی را از طرح عمان به طرح خلیج فارس انتقال دهد، احتمالاً مسائل حقوقی مطرح خواهد شد.

● کارمان را به صورت جدی انجام می‌دهیم، وزارت نیرو پشتیبان است

مدیرعامل شرکت تکاپوی آب و برق شرق (تابش) به عنوان مجری طرح انتقال آب دریای عمان به استان‌های شرقی نیز در گفت و گو با خراسان رضوی در این باره می‌گوید: شرکت تابش، یک سرمایه‌گذار بخش خصوصی است که مجری و بهره‌بردار طرح انتقال آب دریای عمان به سه استان شرق کشور است و تا این لحظه از سوی

هیچ‌یک از سازمان‌های حاکمیتی موضوعی مبنی بر این‌که طرح دریای عمان از «حیز انتفاع» ساقط شده، به ما ابلاغ یا اعلام نشده‌است و ما

هدیه نسیه؟!!

در حالی که طرح انتقال آب دریای عمان به آغاز عملیات اجرایی نزدیک می‌شود

وزیر صمت چندی پیش از انتقال آب خلیج فارس با عنوان هدیه ویژه رئیس‌جمهور برای خراسان رضوی یاد کرد اما این طرح مخالفان جدی دارد که معتقدند این طرح هنوز مطالعه نشده و ممکن است قابلیت اجرا نداشته باشد

کشور و توسعه استان، نیاز داریم منابع آبی پایدار فراهم کنیم کسی مخالفی ندارد اما این که این پروژه‌ها به اکوسیستم و زیست محیط اکولوژیک صدمه نزنند، مهم است. در خصوص انتقال آب خلیج فارس به استان خراسان رضوی دو مسئله مهم وجود دارد.

وی می‌گوید: اول این که گفته می‌شود مسیر انتقال آب خلیج فارس کوتاه‌تر از مسیر پروژه دریای عمان است، قابل‌پذیرش نیست زیرا هنوز هیچ مطالعه‌ای در این باره انجام نشده و تنها یک پیشنهاد است و باید ابتدا مطالعات مسیر انتقال انجام و بر اساس مطالعه برآورد شود که انتقال آب از خلیج فارس به خراسان رضوی به صرفه‌تر از طرح انتقال آب دریای عمان است یا خیر؟

این کارشناس محیط‌زیست می‌افزاید: مسئله دیگر که بسیار مهم است، بحث محیط‌زیست است؛ خلیج فارس یک دریای نیمه بسته است که میزان شوری آب آن بیشتر از دریای عمان است، علاوه بر این، میزان آلایندگی و ورود پساب‌های صنعتی و شهری به این محیط از یک سو و آلودگی‌هایی که از طریق عبور نفتکش‌ها و کشتی‌ها به این دریا وارد می‌شود از سوی دیگر، میزان آلایندگی خلیج فارس را بالا برده‌است. این اشکال زیست‌محیطی در وهله اول باعث می‌شود هزینه‌های شیرین کردن آب دریای خلیج فارس بسیار بالا برود. یعنی هر چه میزان شوری و آلایندگی آب دریا بیشتر باشد، میزان انرژی مورد نیاز برای شیرین سازی آن به مراتب افزایش می‌شود.

طباطبایی ادامه می‌دهد: علاوه بر این، بحث پساب‌ها و رهاسازی آن در بستر دریای نیمه بسته‌ای که در حالت عادی میزان فزاینده آلایندگی و شوری را دارد، خود یک اشکال جدی است. زیرا در شرایط عادی تنها ۴۰ درصد آب وارد شده به آب‌شیرین‌کن‌ها، استحصال می‌شود و بقیه به عنوان پساب باید به دریا بازگردانده شود، حال با توجه به وضعیت زیست‌محیطی و آلایندگی و وجود پساب‌های صنعتی و شهری و آلایندگی نفتی و بالاتر بودن میزان شوری آب خلیج فارس، قطعا رهاسازی پساب آن در حجم بالا در این دریا به ضرر اکوسیستم و اکولوژیک خلیج فارس خواهد بود.

وی می‌افزاید: تمام این اشکالات بدون مطالعات زیست‌محیطی آشکار هستند و اگر بخواهیم این طرح را اجرایی کنیم، چند سال زمان می‌برد که هم مطالعات زیست‌محیطی و هم خط انتقال آن و به صرفه بودن اجرای پروژه انجام شود.

● تغییر موضع آب منطقه‌ای

اما مدیرعامل آب منطقه‌ای استان که تا پیش از این در مصاحبه با روزنامه خراسان در ۱۸ بهمن و دیگر رسانه‌ها از طرح انتقال آب خلیج فارس به مشهد دفاع کرده بود، به نظر می‌رسد از موضع خود عقب‌نشینی کرده‌است. محمد علایی در گفت و گو با خراسان رضوی، درباره آخرین تصمیمات برای اجرای طرح انتقال آب خلیج فارس به استان می‌گوید: طرح کلی شیرین‌سازی و انتقال آب به شرق کشور، طرح انتقال آب دریای عمان از چابهار است. این طرح مجوزها و تخصیص‌های لازم را دریافت کرده و

● هنوز هیچ درخواست مجوزی به وزارت

نیرو داده نشده

مدیرعامل آب منطقه‌ای استان افزود: ما مطالعات و مجوزهای لازم را برای اجرای طرح انتقال آب دریای عمان به سه استان شرقی ارائه دادیم و حالا اگر بخش خصوصی مدعی است که می‌خواهد آب را از خلیج فارس به استان بیاورد، باید در وهله اول به وزارت نیرو درخواست بدهد، وزارت مجوز و تخصیص را هم بدهد و تکلیف طرح دریای عمان را هم مشخص کند، آن وقت مطالعات انجام شود.

علایی درباره این‌که «آیا خلیج فارس ظرفیت و توان تأمین نیاز آبی استان‌های شرقی با توجه به مسائل زیست‌محیطی را دارد یا خیر؟» گفت: طرح انتقال آب دریای خلیج فارس یک درخواست جدید است و مطالعاتش انجام نشده است، مثل این که بنده فردا بگویم «انتقال آب از اقیانوس آرام چطور است؟» باید بررسی شود. طرح ۱۶۰۰ کیلومتری باید مطالعه شود. مادر طرح دریای عمان می‌خواهیم از اقیانوس هند آب بیاوریم، وقتی می‌خواهیم ۳ متر مکعب آب از دریا بگیریم، تنها یک مترمکعب آن مناسب و ۲ مترمکعب دیگر آن به شدت شور است، باید بتوانیم این پساب را به اقیانوس منتقل کنیم تا مشکلات زیست‌محیطی به وجود نیاید، تمام این‌ها را نمی‌توان با یک جمله حل کرد و باید مطالعات انجام شود.

● تنگناهای زیست‌محیطی خلیج فارس

وی ادامه داد: در شیرین‌سازی نکته مهمی وجود دارد؛ این که ظرفیت محیط توان‌پذیرش آب فوق‌العاده شور را دارد یا خیر؟ مثلاً برای دو استان خراسان رضوی و خراسان جنوبی در مرحله اول باید حداقل ۲۵۰ میلیون مترمکعب آب‌شیرین‌کنیم و انتقال دهیم، یعنی باید ۷۵۰ میلیون مترمکعب آب از دریا برداریم و ۲۵۰ میلیون مترمکعب آن را شیرین‌سازی کنیم و ۵۰۰ میلیون مترمکعب را به دریا بازگردانیم. میزان هدایت الکتریکی آب دریا حدود ۶۰ هزار است که باید این میزان را برای ۲۵۰ میلیون مترمکعب مورد نیاز به حدود هزار EC برسانیم و بقیه ۵۰۰ میلیون مترمکعب به ۱۲۰ هزار تا ۱۵۰ هزار EC خواهد رسید یعنی دو برابر حالت طبیعی آب دریا، که نمی‌توان آن را به دریای بسته منتقل کرد زیرا در درازمدت آن جا را نابود خواهد کرد.

مدیرعامل آب منطقه‌ای افزود: تمام این مطالعات باید انجام شود و به تأیید محیط‌زیست کشور برسد، در طرح دریای عمان بیش از دو سال طول کشید تا تأییدیه محیط‌زیست دریافت شد. علاوه بر این، توجه داشته باشید که خط انتقال آب خلیج فارس تا کرمان بر اساس ظرفیت مورد نیاز آن استان اجرا شده‌است و برای انتقال آب دریای خلیج فارس به استان‌های خراسان باید یک خط لوله جدید از مبدأ خلیج فارس احداث شود و این گونه نیست که ما ادامه خط لوله کرمان را به استان خراسان رضوی و مشهد بیاوریم.

● فعلاً نمی‌توانم طرح را رد یا تأیید کنم

باین حال با توجه به این‌که این طرح از سوی وزیر صنعت، معدن و تجارت مطرح شده‌است، در صدد بودیم نظرات موافق اجرای طرح انتقال آب خلیج فارس به استان را جویا شویم. «محمدرضا مس فروش» رئیس سازمان صمت استان در گفت و گو با خراسان رضوی از بیان نظر قطعی خود درباره این طرح امتناع و اظهار کرد: هنوز اطلاعات جامعی درباره طرح انتقال آب خلیج فارس به خراسان رضوی ندارم و نمی‌توانم این طرح را رد یا تأیید کنم.

در پایان باید اذعان کرد؛ اگر چه تأمین آب و اجرای پروژه‌های انتقال آب فراحوزه برای کشور و استان خراسان رضوی بدیهی است اما باید در نظر داشت که هر طرح و پروژه‌ای که به‌صورت مستقیم یا محیط‌زیست را اکولوژی محیط‌ارتباط دارد، باید با حساسیت مطالعه شود و اهداف آن صرفاً کوتاه‌مدت نباشد. در واقع انتقال آب خلیج فارس به خراسان رضوی، در کوتاه‌مدت ممکن است حداقل برای صنایع تشنه به صرفه و مفید باشد اما در بلندمدت شاید همان عواقب و بحران آفرینی‌هایی را داشته باشد که استقرار صنایع آب در دشت‌های کم‌آب بعد از چند دهه به وجود آورده‌اند و امروز وزارت صمت نه‌توان انتقال این صنایع در مجاورت سواحل را دارد و نه منبعی برای تأمین آب پایدار برای این صنایع. بنابراین بهتر است متولیان امر با تأمل بیشتر و مطالعات کارشناسی دقیق‌تر برای اجرای این طرح تصمیم‌گیری کنند.